

ΧΡΙΣΤΙΝΑ Μ. ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ

**ΟΙ (ΑΝΑ)ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ
ΓΙΑ ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ**

ΧΡΙΣΤΙΝΑ Μ. ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ*

ΟΙ (ΑΝΑ)ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ

Το κοινό αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό παράγοντα τόσο στην καταγραφή του εγκληματικού φαινομένου –με την καταγγελία αξιόποινων πράξεων και την ενεργοποίηση του συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης– όσο και στην αντιμετώπισή του-πρόληψη εγκλημάτων, επανακοινωνικοποίηση εγκληματία, βοήθεια και συμπαράσταση στα θύματα.

Ο ρόλος των ομάδων πίεσης σε διάφορους κοινωνικούς τομείς όπως είναι τα ανθρώπινα δικαιώματα, η ισότητα των δύο φύλων ή οι εθνικές και κοινωνικές μειονότητες, έχει αποδειχθεί καθοριστικός στο στάδιο διαμόρφωσης της νομοθεσίας πολλών χωρών.

Ο προσανατολισμός της αντεγκληματικής πολιτικής είναι συχνά συνάρτηση των στάσεων και (ανα)παραστάσεων του κοινού, όπως προβάλλονται μέσα από την «κοινή γνώμη».

Τα αποτελέσματα των δημοσκοπήσεων, τα οποία ισχυρίζονται πως καταγράφουν την «κοινή γνώμη» έχουν, εντούτοις, ανάγκη από κριτική μελέτη και ερμηνεία ώστε να μην αποτελέσουν υπεραπλουστευμένους δείκτες κοινωνικής συναίνεσης επιχειρώντας να απαντήσουν στο θεμελιακό ερώτημα αν ο ποινικός νόμος αποτελεί έκφραση της βούλησης του λαού.

Κοινή γνώμη: μιά ασαφής έννοια

Η ταύτιση των δεδομένων των στατιστικών της αστυνομίας και της ποινικής δικαιοσύνης με την πραγματική εγκληματικότητα, θεωρείται πλέον από τους περισσότερους επιστήμονες ως καταχρηστική μετά την πρόοδο των μελετών πάνω στον «σκοτεινό αριθμό» της εγκληματικότητας. Κατά τον ίδιο τρόπο και η ταύτιση των αποτελεσμάτων των διαφόρων δημοσκοπήσεων με τις γνώμες και τις (ανα)παραστάσεις των ατόμων που αποτελούν το λεγόμενο «ευρύ κοινό» θα μπορούσε να είναι επίσης καταχρηστική.

Έχει υποστηριχθεί ήδη η άποψη πως η «κοινή γνώμη» δεν υπάρχει¹ ή πως «στις διάφορες κοινωνικές ομάδες αντιστοιχούν διάφορες αντιλήψεις για τον κό-

* Δρ. Εγκληματολογίας-Δικηγόρος.

1. P. Bourdieu. *L'opinion publique n'existe pas*. Les Temps modernes, 1973. 318, 1299-1309.

σμο, διάφορες οπτικές για την κοινωνική ζωή». ² Οι λόγοι που επιβάλλουν κάποιο σκεπτικισμό στην παραδοχή της έννοιας της κοινής γνώμης, ξεκινούν και από τον ίδιο τον τρόπο καταγραφής της που είναι οι δημοσκοπήσεις.

Έτσι το αποτέλεσμα διαφοροποιείται ανάλογα με τα πρόσωπα τα οποία προβαίνουν στις μετρήσεις αυτές, τον τρόπο με τον οποίο τίθενται οι ερωτήσεις, τα άτομα που αποτελούν το δείγμα καθώς και τον φορέα ο οποίος έχει αναλάβει την χρηματοδότηση. ³

Έχει γίνει ήδη συνείδηση ότι το ίδιο το γεγονός της συνέντευξης ή η απλή συμπλήρωση ενός ερωτηματολογίου, αποτελούν κοινωνικές καταστάσεις, στις οποίες υπάρχουν σε αλληλόδραση, δύο τουλάχιστον άτομα (ο ερευνητής και ο ερωτώμενος). Η ιδιαίτερη ψυχική κατάσταση και οι επιδιώξεις των συμμετεχόντων ατόμων επηρεάζουν και τη στάση τους κατά την διεξαγωγή αυτής της διαδικασίας. ⁴

Έτσι μιά απάντηση επηρεάζεται από την σχέση μεταξύ των δύο αυτών ατόμων και κατά κύριο λόγο από την επίδραση του ερευνητή στον ερωτώμενο, όπως επίσης και από την εικόνα την οποία θέλει να προβάλλει ο τελευταίος για τον εαυτό του και την ιδιαίτερη σφαίρα επιρροών του περιβάλλοντός του (κοινωνικός κύκλος, έντυπα που διαβάζει, τόπους που συχνάζει κλπ.).

Οι επιρροές αυτές δεν είναι δυνατόν να συνεκτιμηθούν κατά την επεξεργασία των απαντήσεων, όπου ο ερωτώμενος με την επιλογή, έστω και μετά από δισταγμό, της μιάς ή της άλλης απάντησης μετατρέπεται και αυτός σε «δεδομένο» στα μάτια του ερευνητή. ⁵

Ο παραπάνω σκεπτικισμός δεν αποσκοπεί οπωσδήποτε στην αμφισβήτηση της χρησιμότητας των προσπαθειών καταγραφής των απόψεων και συναισθημάτων του κοινού, αλλά θέτει τις βάσεις για την βελτίωση των μεθόδων αυτών και ως εκ τούτου την αποδοτικότερη αξιοποίησή τους.

Ένας τρόπος ελαχιστοποίησης των μειονεκτημάτων των μεθόδων αυτών είναι η χρησιμοποίησή τους για την συναγωγή μιάς τυπολογίας των μοντέλων των αναπαραστάσεων του κοινού και όχι μιάς «μέσης» κοινής γνώμης. ⁶

Έχοντας κατά νού τον προβληματισμό αυτόν, θα επιχειρήσουμε να εξετάσουμε τις (ανα)παραστάσεις του κοινού για το εγκληματικό φαινόμενο μέσα από την ανάλυση των κυριότερων παραγόντων διαμόρφωσής τους, που καθορίζουν εξάλλου και την στάση του κοινού απέναντι τόσο στο έγκλημα όσο και στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης.

2. Ph. Robert, C. Faugeron, *Les forces cachées de la justice. Le centution*, Paris, 1980, σελ. 118.

3. «Στην Γαλλία δεν υπάρχει κανένας δημόσιος ή πανεπιστημιακός οργανισμός δημοσκοπήσεων. Όλοι είναι ιδιωτικοί οργανισμοί, οι οποίοι λειτουργούν με βάση τον κανόνα της μέγιστης απόδοσης» Ph. Robert, C. Faugeron, *Les forces cachées de la justice*, όπ. παρακ., σελ. 112.

4. R. Chiglione, B. Matalon, *Les enquêtes sociologiques*, Arman Colin - collection U, Paris, 1978, σελ. 146.

5. Το ίδιο, σελ. 145.

6. Ph. Robert, C. Faugeron, *Les forces cachées de la justice*, όπ. παρακ., σελ. 119.

Ο φόβος του εγκλήματος

Όλες οι έρευνες συμφωνούν στην εξάπλωση του φόβου του εγκλήματος και της ανασφάλειας που νιώθει το κοινό εξ αιτίας του εγκληματικού φαινομένου. Το 1977, ένα ποσοστό μεγαλύτερο από 80% των Γάλλων αισθάνεται έντονα μία αύξηση της βίας.⁷ Το 1979, το ποσοστό αυτό γίνεται 88% και το κοινό δηλώνει ότι ζούμε μία εποχή βίας.⁸ Το 1985, εννέα στους 10 ερωτηθέντες, απαντούν με βεβαιότητα ότι η εγκληματικότητα αυξήθηκε τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα.⁹

Το συναίσθημα αυτό της ανασφάλειας των πολιτών αντιπροσωπεύει, σύμφωνα με τον ορισμό που έδωσε ο J. Leauté,¹⁰ «το συλλογικό άγχος των κατοίκων μιάς περιοχής, μιάς πόλης ή χώρας, το οποίο προέρχεται από τον φόβο πιθανής θυματοποίησης των ίδιων ή κοντινών τους προσώπων από βίαιες εγκληματικές επιθέσεις».

Πράγματι, ο φόβος αυτός εντοπίζεται κύρια στα εγκλήματα βίας κατά των προσώπων και συχνά ταυτίζεται με τις πράξεις βίας.¹¹ Το συναίσθημα αυτό καταγράφεται σαν κάτι μακρινό και πολλές φορές αγγίζει την σφαίρα του φανταστικού, εφόσον σπάνια στηρίζεται σε κάποιο πραγματικό γεγονός.

Στις Η.Π.Α, 0,009% του πληθυσμού έγιναν θύματα ανθρωποκτονίας ενώ, σύμφωνα με τα δεδομένα του Figgie Repott,¹² 17% του πληθυσμού φοβούνται μήπως δολοφονηθούν 0,06% του συνόλου των γυναικών έγιναν θύματα βιασμού, όμως 55% φοβούνται μήπως γίνουν θύματα βιασμού 0,19% του πληθυσμού έγιναν θύματα βίαιων κλοπών, ενώ 23% εκφράζει συγκεκριμένες ανησυχίες για το αδίκημα αυτό.

Στην Γαλλία, η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων δηλώνουν ότι τον μήνα που πέρασε κανένα μέλος της οικογένειάς τους (87%), κανείς φίλος (85%), κανένας γνωστός (86%) ούτε μακρινός γνωστός (82%) έγινε θύμα οποιασδήποτε βίαιης επίθεσης.¹³

Στην Ελλάδα,¹⁴ η τρομοκρατία (71%), οι κλοπές που συνοδεύονται με βία και οι διαρρήξεις κατοικιών ή καταστημάτων (60%), οι εμπρησμοί (46%) και οι βιασμοί (30%), κατατάσσονται στις κοινωνικές απειλές. Οι προσωπικές απειλές ακολουθούν διαφορετική ιεράρχηση. Οι διαρρήξεις και οι κλοπές που συνοδεύονται από βία, αποτελούν την Νο1 προσωπική απειλή για όλους τους ερωτηθέντες, ανεξάρτητα από το φύλο τους, ενώ ακολουθεί η τρομοκρατία, τα ναρκωτικά, τα τροχαία ατυχήματα, για τους άνδρες και ο βιασμός, οι τσαντάκηδες και η τρομοκρατία για τις γυναίκες.¹⁵

7. Rapport du Comité présidé par A. Peyrefitte, *Réponses à la violence*. Presses Pocket. Paris. 1977. Documentation française. σελ. 47.

8. J. Leauté, *Criminologie et pénologie*. Les cours de droit. σελ. 16.

9. Εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ. *Η βία στην Ελλάδα*. Γ. Λιακόπουλου, 26/1/1986.

10. J. Leauté, *όπ. παρακ.*, σελ. 15.

11. Ch. Guérin et Y. Brillon, *Les attitudes du public canadien envers la peur du crime et le droit pénal*: Revue internationale de Criminologie et de Police technique, No 4, 1983, σελ. 51-59.

12. *The Figgie Report (1980): America afraid*. The Figgie Report on Fear of crime, A-T-O Inc. Ohio, in Y. Brillon, *La peur du crime et les tendances répressives du public envers les criminels*. Revue internationale de Criminologie et de police technique, 4/1983, σελ. 12-23.

13. I.F.O.P. *Etude violence*. in *Réponses à la violence*. σελ. 457.

14. Η Βία στην Ελλάδα. *όπ. παρακ.*

15. Το ίδιο.

Αναφορικά με τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας τα οποία αποτελούν την πρωταρχική πηγή ανησυχίας για τους ερωτηθέντες (όλων κατοίκων αστικών και ημιαστικών περιοχών), θα λέγαμε πως στηρίζεται στις πραγματικές διαστάσεις που έχει πάρει το φαινόμενο αυτό τα τελευταία χρόνια.

Σύμφωνα με τις στατιστικές των διαπραχθέντων αδικημάτων, το 1974, οι απλές κλοπές ήταν σε σύνολο χώρας 8.261 και το 1985 έφθασαν τις 29.393 ή μιά αύξηση 255,8%. Οι διακεκριμένες κλοπές ήταν 74 το 1974 και έφθασαν τις 1413 το 1985 (1809,4%) ενώ οι ληστείες ήταν 45 το 1974 και 263 το 1985 (484,4%).¹⁶

Τις περισσότερες πάντως φορές, ο φόβος του εγκλήματος βασίζεται σε μιά αποσπασματική αντίληψη των πραγμάτων και διαφοροποιείται ανάλογα με την προσωπική και κοινωνική κατάσταση των υποκειμένων καθώς και το περιβάλλον μέσα στο οποίο εκδηλώνεται.

Ο φόβος της θυματοποίησης

Από το πολύ διαδεδομένο αυτό συναίσθημα που αγγίζει όλες τις κατηγορίες του πληθυσμού, διαφοροποιούνται σχετικά και αντιστέκονται στην κυρίαρχη εντύπωση, οι νέοι (κάτω των 20 ετών) και εκείνοι που έχουν ανώτερο επίπεδο σπουδών.¹⁷

Αντίθετα στις Η.Π.Α, είναι οι νέοι από 18 έως 29 ετών που φοβούνται περισσότερο (49%) τυχόν θυματοποίησή τους παρά οι ηλικιωμένοι (άνω των 60), 33%.¹⁸ Στον Καναδά, ο φόβος αυτός είναι λίγο μικρότερος (38%) στους νέους κάτω των 30 ετών και καλύπτει το 33% των ατόμων πάνω από 60 ετών.¹⁹

Η διαφοροποίηση αυτή μεταξύ ευρωπαϊκών δεδομένων από την μιά πλευρά και αμερικανικών από την άλλη, οφείλεται πιθανότατα στις διαφορετικές μορφές βίας που εκδηλώνονται στα συγκεκριμένα πλαίσια. Συνήθως οι νέοι φοβούνται περισσότερο τις προσβολές κατά της προσωπικότητας και της σωματικής τους ακεραιότητας ενώ οι ηλικιωμένοι ανησυχούν περισσότερο για την διαφύλαξη των περιουσιακών τους αγαθών.

Ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού, συνδέει εξάλλου άμεσα και αποκλειστικά τους νέους με βίαιες συμπεριφορές αν και δεν θεμελιώνεται η άποψη αυτή μέσα από στατιστικά δεδομένα.

Στην Γαλλία, οι νέοι έως 18 ετών δεν αντιπροσωπεύουν παρά το 10,6% της συνολικής εγκληματικότητας,²⁰ ενώ στην Ελλάδα, το μεγαλύτερο μέρος της εγκληματικότητας τελείται, σύμφωνα με τις στατιστικές της Αστυνομίας, από άτομα ηλικίας 20-44 ετών.²¹

16. Ch. Zarafonitou, *Criminalité violente en contenxte urbain-à Athènes produit d'urbanisation rapide*, σελ. 110 (διδασκαρική διατριβή, Paris II, 1989).

17. *Réponses à la violence*, όπ. παρακ., σελ. 47.

18. Y. Brillon, *La peur du crime...*, όπ. παρακ.

19. Το ίδιο.

20. *Réponses à la violence*, όπ. παρακ., σελ. 76.

21. Ch. Zarafonitou, *Criminalité violente en contenxte urbain...* Ιδιαίτερα η ομάδα ηλικίας 30-34 ετών, κατέχει την πρώτη θέση κατά την διάρκεια μιας χρονικής περιόδου 12 ετών, αντιπροσωπεύοντας το 1974 και το 1985, 15,7% και 17,8% αντίστοιχα, του συνόλου των θεωρούμενων ως δραστών.

Η μελέτη των εγκλημάτων βίας στην περιφέρεια της ελληνικής πρωτεύουσας,²² κατέδειξε πάντως την εμπλοκή νεώτερων σε ηλικία ατόμων τόσο στους δράστες όσο και στα θύματα βίας. Ειδικά για τα θύματα, αξίζει να πούμε πως το ποσοστό θυματοποίησης των ηλικιωμένων (πάνω από 60) είναι πραγματικά μικρό, αντίθετα με την κυρίαρχη εντύπωση.

Υπερισχύει, λοιπόν, ο φόβος από τον κίνδυνο της θυματοποίησης. Μεγαλύτερες διαστάσεις παίρνει εξάλλου, το φαινόμενο αυτό στο περιβάλλον των μεγάλων αστικών κέντρων, όπου σύμφωνα με μία άποψη²³, παρατηρείται το εξής παράδοξο: στην πόλη, όπου ο κίνδυνος θυματοποίησης σε τροχαίο ατύχημα είναι αναλογικά μεγαλύτερος από τον κίνδυνο θυματοποίησης από εγκληματική επίθεση, η πρώτη περίπτωση να θεωρείται ως αυτονόητη ενώ ένας υπερβολικός φόβος να κυριαρχεί στους κατοίκους αναφορικά με την δεύτερη.

Ο ρόλος του αστικού περιβάλλοντος

Δεν θα ήταν υπερβολή, αν λέγαμε πως ο φόβος του εγκλήματος και η ανασφάλεια η οποία απορρέει από αυτόν, χαρακτηρίζει ουσιαστικά τους κατοίκους των αστικών κέντρων.

Σ' αυτό το συμπέρασμα οδηγούν, άλλωστε, τα αποτελέσματα των σχετικών ερευνών. 36% των κατοίκων της γαλλικής πρωτεύουσας, πιστεύει ότι ζει σε μία περιοχή όπου υπάρχει περισσότερη βία απ' ό,τι αλλού. Το ποσοστό αυτό μειώνεται σε 20% στους κατοίκους των πόλεων με πληθυσμό μεγαλύτερο από 100.000 κατοίκους, για να γίνει μόλις 4% στους κατοίκους των αγροτικών περιοχών.²⁴

Στο πλαίσιο μιάς εθνικής μελέτης που πραγματοποιήθηκε στην Αμερική το 1982, 32% των κατοίκων αγροτικών περιοχών και μικρών πόλεων δήλωναν ότι τους απασχολούσε το εγκληματικό φαινόμενο. Η αναλογία αυτή ήταν 42% για τις ημιαστικές ζώνες και 71% στους κατοίκους των μεγάλων πόλεων.²⁵

Το περιβάλλον της πόλης και ο ρόλος του στην εγκληματική συμπεριφορά, έχει αποτελέσει αντικείμενο σημαντικών επιστημονικών ερευνών. Η οικολογική προσέγγιση της Σχολής του Σικάγο²⁶, σηματοδότησε τον χώρο αυτόν.

Με βάση το θεωρητικό αυτό σχήμα επέκτασης της φυτικής και ζωϊκής οικολογίας στην ανθρώπινη με την δημιουργία *natural areas* και για την ζωή των ανθρώπων, ο Shaw και ο McKay, χώρισαν την πόλη του Σικάγο σε ζώνες καταρτίζοντας έναν χάρτη γεωγραφικής κατανομής της νεανικής παραβατικότητας μέσα στην

22. Οι δράστες εγκλημάτων βίας στην περιφέρεια της ελληνικής πρωτεύουσας είναι ηλικίας 18-34 ετών, ενώ τα θύματα των εγκλημάτων αυτών κατατάσσονται στην ηλικία των 25 με 44 ετών. Ιδιαίτερα στο κέντρο της πόλης, τα θύματα των εγκλημάτων βίας είναι ακόμα νεώτερα σε ηλικία (21-34 ετών). Το ίδιο, όπ. παραπ.

23. McClintock, *Πόλη και εγκληματικότητα*. 10ο Διεθνές Συνέδριο Κοινωνικής Άμυνας, Θεσ/κη 28/9 - 2/10/1981.

24. *Réponses à la violence*, όπ. παραπ., σελ. 57.

25. W.G. Skogan, *La sécurité dans les grandes villes américaines*. *Revue internationale de Criminologie et de Police technique*, 4/1983, σ. 24-34.

26. Park, Burgess, McKenzie. *The City Chicago*. University of Chicago Press, 1925.

πόλη αυτή.²⁷ Η προσέγγισή τους αυτή κατέληξε στην θεμελίωση συμπερασμάτων γύρω από τον βασικό άξονα σκέψης, ότι υπάρχουν μέσα στην πόλη εγκληματογόνες περιοχές που συνήθως συμπίπτουν με τις υποβαθμισμένες συνοικίες τους. Το γεγονός αυτό ωθεί στην εγκληματικότητα ένα μεγάλο μέρος των κατοίκων τους.

Η προσέγγιση αυτή της Σχολής του Σικάγο, δέχθηκε βέβαια, πολλές κριτικές.²⁸ Όμως ο τομέας αυτός συνεχίζει να αποτελεί αντικείμενο εγκληματολογικής έρευνας έως σήμερα.

Οι σύγχρονες μελέτες στον χώρο αυτό, καταλήγουν στον άμεσο συσχετισμό της αστικοποίησης με το εγκληματικό φαινόμενο, ενώ η βία φαίνεται να χαρακτηρίζει την μορφή εγκληματικότητας των σύγχρονων πόλεων και κύρια των μεγάλων αστικών κέντρων.²⁹ Ο συσχετισμός αυτός επιβεβαιώνεται και στο κατ' εξοχήν αστικοποιημένο περιβάλλον της Αθήνας, όπου το φαινόμενο εντοπίζεται κατά κύριο λόγο στο κέντρο της πόλης παρά στην κατοικημένη ζώνη της περιφέρειάς του.³⁰

Το κοινό δηλώνει ανεπιφύλακτα πως αισθάνεται την βία με κάθε της μορφή, σε καθημερινή βάση ενώ ως αίτια θεωρούνται παράγοντες που απορρέουν από το πλαίσιο και τον τρόπο ζωής των πόλεων. Οι πυκνοκατοικημένες πόλεις (83%), ο ρυθμός ζωής στην πόλη (81%), οι κοινωνικές ανισότητες (79%), η πρόκληση του χρήματος (79%), η ανεργία (72%), είναι μερικές από τις εξηγήσεις που δίνει το κοινό στην εξάπλωση του φαινομένου της βίας.³¹

Το αστικό περιβάλλον ευνοεί τον ατομικισμό και την απομόνωση. Η ανωνυμία των μεγάλων πόλεων, η απροσωποποίηση, η εξασθένηση της έννοιας της κοινότητας, συντελούν στην αναθεώρηση αξιών και θεσμών όπως η οικογένεια, η παιδεία, οι διαπροσωπικές σχέσεις, η ίδια η κοινωνία ως σύστημα απεικόνισης αξιών. Το πεδίο δραστηριοποίησης και ατομικής δημιουργίας καθώς και οι λόγοι οι οποίοι θα στηρίζαν την κοινωνική αλληλεγγύη φθίνουν. Οι συνοικίες των πόλεων δεν είναι σε θέση να προτείνουν δυνατότητες για ανάπτυξη κοινωνικών δεσμών.

Οι εγκληματολογικές στατιστικές επιβεβαιώνουν την αύξηση της εγκληματικότητας στα αστικά κέντρα. Όμως οι διαστάσεις που έχει πάρει το αίσθημα του φόβου στις συνειδήσεις των κατοίκων δεν ανταποκρίνεται πάντα σ' αυτή την πραγματι-

27. Shaw and McKay, *Juvenile delinquency and Urban areas*. University of Chicago Press, 1942.

28. Ενδεικτικά αναφέρω την κριτική του TAFT (*Criminology*, σελ. 208 επ.), σύμφωνα με την οποία η διαίρεση της πόλης σε κύκλους και η διαβάθμιση της εγκληματικότητας σε ζώνες δεν επαληθεύεται ούτε για όλες τις κατηγορίες αδικημάτων ούτε για όλες τις πόλεις των ΗΠΑ ούτε για όλες τις εποχές και τόνισε την ιδιαιτερότητα των εγκλημάτων του «λευκού κολλάρου» τα οποία τελούνται στο κέντρο της πόλης ή στις πλούσιες συνοικίες, οι οποίες θεωρήθηκαν ως οι λιγότερο εγκληματικές από τους Shaw και McKay, αλλά φθάνουν σπάνια στην γνώση της Αστυνομίας ή της Δικαιοσύνης. Άλλες κριτικές διατυπώθηκαν από την Sophia M. Robinson στο βιβλίο της "Can delinquency be measured?" (1936) καθώς επίσης και από τον Bernard Lander, "Toward an Understanding of Juvenile Delinquency" Columbia Press, 1954, ο οποίος πραγματοποίησε μια οικολογική μελέτη της νεανικής παραβατικότητας στην πόλη της Βαλτιμόρης.

29. J. Leauté, *Criminologie et Pénologie*, όπ. παρακ., σελ. 151, βλ. επίσης, R. Screvens, *La criminalité dans les grands centres*, *Revue de Science criminelle et de Droit Pénal comparé*, 1981, σ. 43, επίσης O.H. Wilkström, *Everyday violence in contemporary Sweden*, Stockholm, 1985 κ.λπ.

30. Ch. Zafaronitou, *Criminalité violente en contexte urbain*, όπ. παρακ.

31. *Réponses à la violence*, όπ. παρακ.

κότητα ούτε τοποθετείται γεωγραφικά στις περιοχές της μεγαλύτερης εμφανούς εγκληματικότητας.

Αυτή η σύγχυση που επικρατεί στην «κοινή γνώμη» είναι συχνά το αποτέλεσμα λανθασμένης πληροφόρησης γύρω από το φαινόμενο της εγκληματικότητας και μιάς μη-επιστημονικής προσέγγισης των γενεσιουργών παραγόντων.

Ο ρόλος του τύπου και των μέσων μαζικής επικοινωνίας, είναι πολύ σημαντικός στην διαμόρφωση των (ανα)παραστάσεων του κοινού για το έγκλημα και της στάσης του απέναντι σ' αυτό.

Ο ρόλος των μέσων μαζικής ενημέρωσης

Το θέμα της κάλυψης της εγκληματικότητας από τον τύπο και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (ΜΜΕ) είναι ιδιαίτερα ευρύ και αμφιλεγόμενο.³² Για τον λόγο αυτό και έχει υποστηριχθεί η άποψη ότι οποιαδήποτε κάλυψη της εγκληματικότητας μέσα από τα ΜΜΕ είναι, από την ίδια της την φύση, αναπόφευκτα επιλεκτική και ατελής.³³

Ο ρόλος τους είναι παρόλα αυτά, καθοριστικός για την διαμόρφωση της εικόνας του εγκλήματος και του συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης στο ευρύ κοινό. Η «ανώδυνη» και «κενή εννοιών» επαναλαμβανόμενη αναφορά στην εγκληματικότητα δημιουργεί, εν μέρει, την ίδια την έννοια της εγκληματικότητας ή τουλάχιστον τις αναπαραστάσεις της. Κατ' αυτό τον τρόπο συμμετέχει έντονα στην επεξεργασία και στην ενδυνάμωση των άτυπων κοινωνικών αντιδράσεων απέναντι στο έγκλημα.³⁴ Οι ίδιοι οι ερωτώμενοι σε σχετικές έρευνες παραδέχονται ότι σε μικρό μόνο βαθμό έχουν γίνει θύματα βίαιων εγκλημάτων και ότι ο φόβος τους στηρίζεται, συνήθως, στην πληροφόρηση μέσα από τον τύπο και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.³⁵

Η πολύ διαδεδομένη μέθοδος της δραματοποίησης των γεγονότων, προσδίδει μιά συγκινησιακή διάσταση στα εγκλήματα και είναι πιθανόν να δημιουργήσει την ανάγκη ενίσχυσης των κατασταλτικών μέτρων στον τομέα του κοινωνικού ελέγχου.

Οι δέκτες των μηνυμάτων αυτών έχουν, εκτός από το αυξημένο αίσθημα του φόβου, επίσης αυξημένη και μιά τιμωριτική διάθεση που ενισχύεται από την άποψη ότι η Δικαιοσύνη είναι πολύ επιεικής απέναντι στους δράστες αξιόποινων πράξεων.³⁶ Όσοι καταλήγουν στο συμπέρασμα αυτό παραδέχονται ότι έχουν κατά νού βαρειές μορφές βίαιων εκδηλώσεων (φόνους, βιασμούς κλπ) και επικινδύνους εγκληματίες, υπότροπους και «ανεπανόρθωτους».³⁷

Η ποιότητα της πληροφόρησης μειώνεται και από το άγχος αύξησης της κυκλοφορίας των εντύπων. Η μέθοδος εντυπωσιασμού στην παρουσίαση της βίας αποδείχ-

32. *La criminalité et les mass-media*, XVlo Γαλλικό Συνέδριο Εγκληματολογίας, Caen, 4-6 Νοέμβρη 1976.

33. McClintock, *Πόλη και εγκληματικότητα*, όπ. παραπ.

34. Ph. Robert, C. Faugeron, *Les forces cachées de la justice*, όπ. παραπ., σελ. 124.

35. Ν. Κουράκης, *Περί βίας*, σελ. 23, Έκδοση Ερευνητικού Ομίλου Φοιτητών Νομικής, Αθήνα 1989.

36. Y. Brillou, *Attitudes du public face à la justice pénale et vision du monde*, *Revue de Science Criminelle et de Droit Pénal Comparé*, 1984, σ.σ. 479-488.

37. Το ίδιο.

θηκε θετικό μέσον για τον σκοπό αυτό. Το κοινό μπορεί να ανακαλύψει έτσι καινούργιους κόσμους και πραγματικότητες που θυμίζουν σενάρια κινηματογραφικών έργων.

Η επιλογή των προβαλλόμενων θεμάτων είναι συχνά το αποτέλεσμα ιδιαίτερης πολιτικής στον τομέα της πληροφόρησης. Σύμφωνα με το σκεπτικό αυτό, έχει υποστηριχθεί ότι τα εγκλήματα βίας, οι κλοπές και οι ληστείες παρουσιάζονται με έμφαση ενώ αντίθετα, θέματα οικονομικής δραστηριότητας σχολιάζονται συνήθως με διακριτικότητα εκτός κι' αν η δημοσιότητά τους εξυπηρετεί ιδιαίτερα συμφέροντα³⁸.

Ο ρόλος των ΜΜΕ είναι πράγματι, πολύ σημαντικός στην διαμόρφωση των (ανα)παραστάσεων του κοινού σχετικά με το εγκληματικό φαινόμενο το οποίο παραμένει τις περισσότερες φορές, μιά συγκεχυμένη και ασαφής εικόνα.

Το έγκλημα, μιά ασαφής εικόνα στην συνείδηση του κοινού

Όλες οι δημοσκοπήσεις επιβεβαιώνουν την πλατειά διαδεδομένη αντίληψη για την αύξηση της εγκληματικότητας, η οποία δεν διαψεύδεται, άλλωστε, και από τις εγκληματολογικές στατιστικές. Όμως η έννοια του εγκλήματος και της εγκληματικότητας στην αντίληψη του κοινού, δεν ταυτίζεται πάντα με ό,τι ορίζεται και αντιμετωπίζεται ως τέτοιο από το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης.

Η έκταση της γνώσης του ποινικού νόμου είναι πολύ περιορισμένη, όπως προκύπτει από μιά έρευνα που πραγματοποιήθηκε στον ελληνικό χώρο.³⁹ Η άγνοια του κοινού ποικίλλει ανάλογα με την περίπτωση, από 3,7% έως 87,3%. Το προσωπικό περί δικαίου αίσθημα θεμελιώνει συχνά την εσφαλμένη εντύπωση του κοινού για το αξιόποιο ορισμένων συμπεριφορών, οι οποίες δεν κατατάσσονται από τον νόμο στις ποινικά κολάσιμες πράξεις.

Μερικά παραδείγματα προερχόμενα από την έρευνα αυτή είναι ενδεικτικά της ασάφειας που επικρατεί στην «κοινή γνώμη» γύρω από το τί είναι ποινικά κολάσιμη πράξη και τί θα έπρεπε ίσως να είναι: το ποσοστό της άγνοιας είναι πολύ υψηλό στο ερώτημα αν η μη εξόφληση ενός δανείου είναι ποινικό αδίκημα (80% θεωρούν αξιόποινη πράξη αυτή την διαφορά αστικού δικαίου και 7,3% απαντούν ότι δεν γνωρίζουν). Επίσης 54,5% των ερωτηθέντων παραπλανώνται γύρω από το καθεστώς της πορνείας, η οποία δεν προβλέπεται, κατ'αρχήν, ως αδίκημα από τον ποινικό μας κώδικα.

Είναι γεγονός ότι η εγκληματικότητα δεν αντιπροσωπεύει πάντα κάτι το συγκεκριμένο για το ευρύ κοινό και συχνά αγγίζει μάλιστα, τα όρια του φανταστικού. Απόρροια των παραπάνω είναι η παρατηρούμενη εντυπωσιακή διεύρυνση της ποινικονομικής έννοιας του θύματος που έχει δημιουργηθεί αυθόρμητα από τα ίδια τα άτομα.⁴⁰ Η άγνοια και μιά λανθασμένη μερικές φορές εικόνα που έχει το κοινό για

38. Η. Δασκαλάκης, *Η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης*, Αθήνα, 1985, σελ. 151.

39. Η. Δασκαλάκης και άλλοι, *Απονομή της Ποινικής Δικαιοσύνης στην Ελλάδα*, ΕΚΚΕ, Αθήνα 1983, σελ. 248.

40. J. Bernat de Celis, *Le Service d'Accueil des Temoins et des Victimes du Tribunal de Paris*, R.S.C.D.P.C., 1982, σελ. 695.

πράγματα του περιβάλλοντός του, μπορεί να καταλήξει σε υπερβολές και συμπεριφορές πανικού.

Έτσι, το κοινό παρουσιάζεται ανήσυχο απέναντι στο εγκληματικό φαινόμενο και την έξαρση της βίας την οποία θεωρεί ιδιαίτερα αυξημένη τα τελευταία χρόνια. Τα 2/3 του γαλλικού πληθυσμού εκτιμούν ότι οι εκδηλώσεις βίας είναι πολύ διαδεδομένες τώρα σε σχέση με ένα πρόσφατο παρελθόν (πριν 15 χρόνια) ή ένα μακρινό παρελθόν (το 1900).⁴¹ Αυτή η στάση κρίνεται ως παράδοξη γιατί εμφανίστηκε χρονικά σε μία περίοδο που η εγκληματικότητα, στη χώρα αυτή, άρχισε να εξελίσσεται με σχετικά «καθησυχαστικό ρυθμό» μετά το 1973.⁴²

Οι (ανα)παραστάσεις για το εγκληματικό φαινόμενο είναι σημαντικές για την μορφή που παίρνει η συμμετοχή του κοινού στην αντιμετώπισή του.

Συμμετοχή του κοινού στην πρόληψη της εγκληματικότητας

Το κοινό φαίνεται αρκετά ευαισθητοποιημένο απέναντι στο εγκληματικό φαινόμενο υπερεκτιμώντας μάλιστα, μερικές φορές, την κατάσταση. Ειδικά οι κάτοικοι των πόλεων αισθάνονται συνεχώς και λιγότερο ασφαλείς. Το γεγονός αυτό έχει ως άμεση συνέπεια την κινητοποίηση προς την λήψη κάποιων μέτρων αυτοπροστασίας από την πλευρά των πολιτών.

Η τεχνολογία παρέχει αυτή την δυνατότητα: συστήματα συναγερμού σε κατοικίες, καταστήματα ή αυτοκίνητα, εξοπλισμός των γραφείων με κάμερες και μιά πληθώρα παρόμοιων μέσων τα οποία έχουν οπωσδήποτε ένα χαρακτήρα σχετικής μόνο πρόληψης εφόσον παραμένουν πάντα επιφανειακά, περιστασιακά και πρόσκαιρα.⁴³ Διατηρώντας, επιπλέον, την μορφή των καταναλωτικών προϊόντων που αποσκοπούν πρώτιστα στην όσο το δυνατόν μεγαλύτερη εμπορευματοποίησή τους, χρησιμοποιούν για τον σκοπό αυτόν κάθε επιτρεπτό μέσον διάδοσης και διαφήμισης.

Η απομόνωση και η ανωνυμία του σύγχρονου τρόπου ζωής καθώς και η εντύπωση ότι η αστυνομία δεν είναι σε θέση να καλύψει όλες τις ανάγκες των πολιτών λόγω ανεπάρκειας μέσων ή ενασχόλησής της σε άλλους τομείς με προτεραιότητα, συντελούν στην λήψη πρωτοβουλιών από την πλευρά των πολιτών με την ανάθεση σε ιδιωτικούς οργανισμούς της δικής τους προστασίας και των περιουσιών τους. Βλέπουμε, επίσης, τους κατοίκους ορισμένων συνοικιών να συνεννοούνται μεταξύ τους και να κάνουν εθελοντικά νυκτερινές περιπολίες με σκοπό να αντιμετωπίσουν πιθανές επιθέσεις⁴⁴. Κινητοποίηση και σε ατομικό επίπεδο επίσης, και η αγορά όπλων από ιδιώτες—όπου η νομοθεσία το επιτρέπει— φθάνει σε εντυπωσιακά επίπεδα. 53% του γαλλικού κοινού ομολογεί ότι συγκινείται από την ιδέα της αγοράς ενός όπλου.⁴⁵ Στην Γαλλία ακόμα υπολογιζόταν ότι ο αριθμός των όπλων το 1982.

41. *Réponses à la violence*. όπ. παρακ., σελ. 47.

42. J. Leauté, *Criminologie et pénologie*. όπ. παρακ., σελ. 30.

43. Κ.Δ. Σπινέλλη, *Η γενική πρόληψη των εγκλημάτων*. Ποινικά, Σάκκουλας, 1982, σελ. 112.

44. *Rapport sur la décriminalisation*. Conseil de l'Europe, Strasbourg 1980, σελ. 73.

45. *Réponses à la violence*. όπ. παρακ., σελ. 61.

έφθανε περίπου τα 4,5 εκατομμύρια.⁴⁶ Στην Ελλάδα, όπου η νομοθεσία σχετικά με τα όπλα είναι πολύ πιο αυστηρή, το θέμα τέθηκε ήδη από ωρισμένες κατηγορίες εμπόρων και ιδιαίτερα τους κοσμηματοπώλες οι οποίοι διεκδικούν το δικαίωμα να διαθέτουν άδεια οπλοφορίας ως μόνο μέσον αυτοπροστασίας.

Η αντιμετώπιση παρόμοιων αιτημάτων επιβάλλει ιδιαίτερο σκεπτικισμό ούτως ώστε οι προσπάθειες αποτροπής εγκληματικών συμπεριφορών να μην μετατραπούν σε χρήση βίας ως μέσο καταχρηστικής πρόληψης. Μιά παρόμοια συμπεριφορά θα επισύρει αναπόφευκτα την εξάπλωση του φαινομένου.

Η χρήση των μηχανισμών αυτοπροστασίας είναι δυνατόν, όπως έχει υποστηριχθεί,⁴⁷ να οξύνει τις κοινωνικές ανισότητες λόγω του οικονομικού κόστους το οποίο απαιτούν, και το οποίο τους κάνει προσιτούς σε ωρισμένες μόνο κατηγορίες πληθυσμού σε αντίθεση με άλλες χαμηλού οικονομικού εισοδήματος οι οποίες αναγκάζονται να αρκестούν στις προσφερόμενες κρατικές υπηρεσίες. Έχει υποστηριχθεί όμως, και η αντίθετη άποψη, σύμφωνα με την οποία αν η πρόληψη επιχειρείται με διάφορα συστήματα ασφάλειας που δυσχεραίνουν τον στόχο του δράστη, το κόστος του εγκλήματος το αναλαμβάνει κύρια εκείνος που έχει συμφέρον να χρησιμοποιήσει τέτοια συστήματα, δηλαδή το ενδεχόμενο θύμα και όχι όλοι οι πολίτες, όπως συμβαίνει στην περίπτωση που η πρόληψη ανατίθεται στις κρατικές δυνάμεις καταστολής.⁴⁸

Τα μέτρα που στηρίζονται στη συνεργασία ιδιωτικής και κρατικής πρωτοβουλίας απαιτούν συνειδητοποιημένους και υπεύθυνους πολίτες από την μία πλευρά καθώς και ευαισθητοποιημένες δημόσιες υπηρεσίες από την άλλη, ώστε να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις που θα επιτρέψουν στα μέλη της κοινότητας να προσφέρουν μία πραγματική βοήθεια τόσο στα θύματα όσο και στους δράστες εγκληματικών συμπεριφορών.⁴⁹

Τελευταία παρατηρείται ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον και καταβάλλονται εκτεταμένες προσπάθειες για προστασία των θυμάτων με πρωτοβουλία ομάδων πολιτών. Η Υπηρεσία θυμάτων του Δικαστηρίου του Παρισιού,⁵⁰ που δημιουργήθηκε το 1980, η συμμετοχή εκπροσώπων των φεμινιστικών οργανώσεων σε ποινικές δίκες σχετικές με εγκλήματα κατά των ηθών στην Ελλάδα, η πληροφόρηση του κοινού από κρατικές υπηρεσίες για να αποφεύγουν την θυματοποίηση και να αυτοπροστατεύονται στις αγγλο-σαξωνικές χώρες και άλλα, αποτελούν ορισμένα ενδεικτικά παραδείγματα της νέας αυτής πολιτικής.

Παρόλα αυτά η αντεγκληματική πολιτική συνεχίζει να στηρίζεται κύρια στην καταστολή και οι λίγες προσπάθειες ευαισθητοποίησης του κοινού για συνεργασία με τις κρατικές υπηρεσίες στον τομέα της πρόληψης αποτυχαίνουν. Και αυτό γιατί

46. Commission des Maires sur la sécurité: *Face à la délinquance. Prévention, répression, solidarité*. Rapport au Premier Ministre, Δεκέμβρης 1982.

47. *Rapport sur la décriminalisation*, όπ. παρακ., σελ. 74.

48. Κ.Δ. Σπινέλλη, *Η γενική πρόληψη των εγκλημάτων*, όπ. παρακ., σελ. 105.

49. 10ο Συνέδριο Δημάρχων των μεγάλων πόλεων του κόσμου, in *Cahiers de Défense Sociale*, 1/82, σελ. 90.

50. J. Bernat de Celis, *Le service d'accueil des témoins et victimes*, όπ. παρακ.

παρατηρείται από την μία πλευρά ένας τομέας αυξημένων αναγκών και από την άλλη μία δυσκίνητη κρατική μηχανή, απέναντι στην αποτελεσματικότητα της οποίας φαίνεται να έχει κλονισθεί η εμπιστοσύνη του κοινού.

Αστυνομία και Ποινική Δικαιοσύνη

Οι θεσμοί Αστυνομίας και της Ποινικής Δικαιοσύνης φαίνεται πως βρίσκονται σε κρίση. Αυτή η εντύπωση κυριαρχεί τουλάχιστον, στην συνείδηση του κοινού. Έχουν ήδη επισημανθεί οι δυσχέρειες μιάς ευνοϊκής συνεργασίας ανάμεσα στο κοινό και την αστυνομία. Οι προκαταλήψεις, ο φόβος, η καχυποψία, η σχετική αμοιβαία δυσπιστία, που οφείλονται στην εμπλοκή της αστυνομίας στα ευρύτερα κοινωνικά προβλήματα, αποτελούν βασικά εμπόδια στην διατήρηση καλών σχέσεων κοινού-αστυνομίας⁵¹.

Οι οξυμένες εγγενείς αντιθέσεις που χαρακτηρίζουν τις «αναπτυγμένες» κοινωνίες και οι οποίες τείνουν να χαρακτηρίσουν κατά μία άποψη,⁵² την εγκληματική τους εικόνα, συντελούν και στην διαμόρφωση της «κοινής γνώμης» αναφορικά με την δικαιοσύνη και την λειτουργία της, που φαίνεται εμποτισμένη από φαβοριτισμό και ανισότητα στην μεταχείριση. Ενώ ο φόρτος εργασίας, οι διαφοροποιήσεις στην εκτίμηση της βαρύτητας της πράξης ανάλογα με την επαγγελματική ιδεολογία και άλλοι λόγοι, έχουν ως απόρροια την επιλεκτική συμπεριφορά της Αστυνομίας.⁵³

Οι μετρήσεις της «κοινής γνώμης» επιβεβαιώνουν αυτή την κρίση των θεσμών και την αμηχανία των πολιτών απέναντι στο φαινόμενο. Στην ερώτηση σχετικά με τις κατηγορίες εγκλημάτων που η αστυνομία είναι περισσότερο αποτελεσματική, ένα μεγάλο μέρος του κοινού (23,4%) δηλώνει άγνοια. Στην αντεστραμμένη ερώτηση, δηλαδή σε ποιές κατηγορίες εγκλημάτων είναι πιο αναποτελεσματική η αστυνομία, η άγνοια καταλαμβάνει την πρώτη θέση στις απαντήσεις του κοινού (26,1%).⁵⁴

Αναφορικά με την εμπιστοσύνη του κοινού απέναντι στην ποινική δικαιοσύνη, τα αποτελέσματα μιάς άλλης έρευνας⁵⁵ κατέγραψαν ένα μικρό σχετικά ποσοστό ατόμων (56,1%) οι οποίοι πιστεύουν ότι θα τύχαιναν δίκαιης κρίσης αν ήταν κατηγορούμενοι, ενώ ένα σημαντικό ποσοστό αμφιβάλλει (33,9% δίνουν αρνητική απάντηση και 9,6% δεν έχουν άποψη). Και εδώ είναι φανερή η σύγχυση που επικρατεί. Η αμφισβήτηση της δικαιοσύνης δείχνει, εξάλλου, μιά κρίση αξιών και κοινωνικών θεσμών που θα έπρεπε να απασχολήσει την αντεγκληματική πολιτική. Μιά πολιτική που επιμένει στην ποινικοποίηση όλο και περισσότερων συμπεριφορών και που στην θέση των προληπτικών μέτρων προτιμά τις περιορισμένης αποτελεσματικότητας κατασταλτικές μεθόδους. Πολιτική, που δεν λαμβάνει υπόψη της πως «όσο

51. Ι. Φαρσεδάκης. *Ανακριτική, δικαιώματα του ανθρώπου και εγκληματογένεση*. Αθήνα 1984. σελ. 74.

52. D. Kalogeropoulos. *Le fonctionnement du système de la justice pénale et les représentations de la population en ce qui le concerne*. in *Le fonctionnement de la justice pénale*. Paris. C.N.R.S., 1979. σελ. 407.

53. D. Kalogeropoulos. *La statistique criminelle*. in *Le fonctionnement de justice pénale*. οπ. παραπ.. σελ. 181.

54. Κ.Δ. Σπινέλλη. *Η γενική πρόληψη...* οπ. παραπ.. σελ. 415.

55. Η. Δασκαλάκης και άλλοι. *Απονομή της ποινικής δικαιοσύνης...* οπ. παραπ.. σελ. 164.

επεκτείνεται η σφαίρα των εγκλημάτων, τόσο περισσότερα εγκλήματα γίνονται».⁵⁶

Οι (ανα)παραστάσεις του κοινού για το εγκληματικό φαινόμενο στο σύνολό του είναι καθοριστικές και για την στάση του απέναντι σ' αυτό. Η επιλογή ή όχι της ποινικής οδού με την καταγγελία αξιόποινων πράξεων είναι πολύ σημαντική στην καταγραφή του φαινομένου και κατά συνέπεια στον προσανατολισμό της αντεγκληματικής πολιτικής. Ο «σκοτεινός αριθμός», που αντιπροσωπεύει το αδήλωτο ποσοστό της εγκληματικότητας, εξαρτάται σε μεγάλο μέρος από την συμπεριφορά του κοινού. Είναι γεγονός ότι τις περισσότερες φορές που μιά άδικη πράξη φθάνει στην γνώση της αστυνομίας, αυτό συμβαίνει γιατί κάποιος την κατήγγειλε. Οι δυνατότητες της Αστυνομίας είναι περιορισμένες στο πεδίο αυτό, όπως προκύπτει από σχετικές έρευνες σε διεθνές επίπεδο.⁵⁷

Μιά έρευνα που έγινε σε τρεις αμερικάνικες πολιτείες, έδειξε ότι το 87% του φόρτου εργασίας των περιπολικών της αστυνομίας προερχόταν από καταγγελίες του κοινού ενώ 13% μόνο των περιπτώσεων προερχόταν από παρατηρήσεις της ίδιας της αστυνομίας ή άμεσης επαφής της με περιστατικά (Reiss 1971).

Μιά άλλη έρευνα που διεξήχθη στην Νορβηγία, σε μιά μικρή περιφέρεια 65.000 κατοίκων, έδειξε ότι κανένα από τα καταγραφέντα εγκλήματα κατά των ηθών δεν ανακαλύφθηκε από την αστυνομία το 1973 ενώ λιγότερο από 1% των απλών κλοπών και διαρρήξεων και 5% των εγκλημάτων βίας έφθασαν στην γνώση της αστυνομίας από το δικό της σύστημα επιτήρησης⁵⁸ (Hauge and Stabel 1974).

Παράγοντες οι οποίοι καθορίζουν την στάση του κοινού στην καταγγελία των αξιόποινων πράξεων είναι κύρια η βαρύτητα της αξιόποινης πράξης, τα όρια ανοχής που χαρακτηρίζουν κάθε κοινωνία, η αντίληψη περί δικαίου και αδικού, η γνώση του νόμου και η κυρίαρχη εικόνα στην συνείδηση του κοινού σχετικά με την αποτελεσματικότητα των επίσημων δυνάμεων καταστολής.⁵⁹

Φαίνεται, πάντως, ότι ο συνεχώς αυξανόμενος φόβος του εγκλήματος δεν συνεπάγεται και αύξηση του αριθμού των καταγγελιών εκ μέρους του κοινού. Η ανωνυμία και η ατομικιστική συμπεριφορά, που χαρακτηρίζουν τον τρόπο ζωής στις σύγχρονες πόλεις, συντελούν ώστε πολλές άδικες πράξεις να μην καταγγέλλονται εάν δεν υπάρχει ατομικό συμφέρον.

Υποστηρίζεται αντίθετα από τους υπεύθυνους της αντεγκληματικής πολιτικής ότι ο φόβος του εγκλήματος ωθεί ένα μεγάλο μέρος του κοινού να απαιτεί την λήψη αυστηρότερων μέτρων κατά των δραστών των άδικων πράξεων.⁶⁰ Αυτή η τάση φαίνεται να εξυπηρετεί ωρισμένες δημόσιες αρχές, οι οποίες μπορούν μ' αυτό τον τρόπο να αποτρέψουν την προσοχή του πληθυσμού από τις σημαντικές δυσλει-

56. C. Beccaria, *Des délits et des peines*, Champs Flammarion, Paris 1979, σελ. 153.

57. Conseil de l'Europe, *Attitude du public à l'égard de la Police et de son rôle préventif*, Strasbourg, 1979, σελ. 38.

58. Το ίδιο.

59. Η. Δασκαλάκης, *Η εγκληματολογική σημασία του σκοτεινού αριθμού της εγκληματικότητας*, Επιθεώρηση κοινωνικών ερευνών, 25/1974.

60. Y. Brillon, *La peur du crime...*, όπ. παραπ.

τουργίες του ποινικού συστήματος.⁶¹ Η μελέτη του φαινομένου αυτού καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η τιμωρητικότητα του κοινού στηρίζεται στην έννοια της επικινδυνότητας και αφορά αυτή την κατηγορία εγκληματιών. Στην πραγματικότητα πρόκειται για ένα ασήμαντο ποσοστό ατόμων υπεύθυνων τέτοιας μορφής εγκληματικότητας. Θα ήταν άρα εσφαλμένο το συμπέρασμα ότι το κοινό απαιτεί πιο αυστηρές ποινές γενικά για κάθε κατηγορία αδικημάτων.⁶²

Συμπερασματικά, οι σκέψεις αυτές θα καταλήξουν με την διατυπωμένη από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τα εγκληματικά προβλήματα⁶³ άποψη, ότι η κατασταλτική-στάση του κοινού, η οποία βασίζεται σε μεγάλο μέρος σε μιά ανακριβή και ατελή γνώση της εγκληματικότητας και της ποινικής δικαιοσύνης, δεν θα έπρεπε να εμποδίσει την επεξεργασία και την εφαρμογή μιάς αντεγκληματικής πολιτικής κοινωνικής επανένταξης.

61. Το ίδιο.

62. C Guérin, Y. Brillon, *Les attitudes du public...*, όπ. παρακ.

63. Conseil de l'Europe. *La participation du public à la politique criminelle*. Strasbourg, 1984, σελ. 30.